

Ramon Aramon, l'home que va salvar el IEC



EL TEMPS

Ramon Aramon, Francesc de Borja Moll i Manuel Sanchis Guarner.

Homenatge en el seu centenari. En una fotografia de l'any 1947, es veu Ramon Aramon i Serra assegut en un escriptori del petit pis de la Gran Via de Barcelona on, durant els pitjors anys del franquisme, l'Institut d'Estudis Catalans tingué el centre d'operacions.

Ben vestit, amb americana i corbata, Aramon està inclinat sobre un escriptori, i tot al seu voltant és ple de munts de papers, llibres, patracols i carpetes. Algú podria pensar que el filòleg està acorralat; certament, s'hauria pogut considerar que hi estava. Era la immediata postguerra; la persecució del franquisme contra tot allò que fos català o catalanista havia arribat al punt màxim, i Ramon Aramon estava al capdavant d'una de les institucions més importants i emblemàtiques de la cultura catalana: l'Institut d'Estudis Catalans. Estava acorralat. A ell, però, no li devia fer res: era la seva decisió de patriota, era el seu deure d'intel·lectual català. Si un s'hi fixa bé, a la fotografia es pot veure que Aramon somriu.

Nascut a Barcelona l'any 1907, Ramon Aramon i Serra va ingressar com a membre numerari al IEC l'any 1942, quan l'Institut tot just començava a reprendre l'activitat després de l'aturada brutal provocada per la fi de la guerra. El mateix any del seu ingrés, Aramon ja es convertí en secretari general de l'entitat, una posició que no abandonà fins el 1989, quan en va ser nomenat secretari general honorari. Per a celebrar el centenari del seu naixement, el IEC ha decidit enguany de dedicar-li un

cicle de jornades de conferències, “per honorar l’home al qual deu la seva supervivència”.

La feina dels anys més foscos.

Josep Massot i Muntaner fou l’encarregat, en una conferència pronunciada ara fa dues setmanes, d’explicar l’aspecte més important de la trajectòria d’Aramon: el seu paper com a secretari general del IEC. Per a Massot, no és exagerat d’afirmar, com diu el programa de presentació de les jornades, que Aramon salvà l’Institut, perquè ell va ser “el responsable de reconstruir-lo quan gairebé no en quedava res i, a més, ho hagué de fer en uns temps en què la reconstrucció s’havia de dur a terme des de la clandestinitat”.

Aramon va ser secretari general durant una època en què, qui exercia aquest càrrec, era el responsable de desenvolupar-ho quasi tot. Segons Massot, “Aramon hagué de sacrificar la possibilitat de fer molta feina personal”, a causa del IEC. D’ell depenien tant les qüestions logístiques com intel·lectuals. S’encarregava directament de la projecció internacional de l’entitat, cosa que l’obligava a assistir a reunions i a congressos que es feien a l’estranger. També havia de cercar les ajudes econòmiques necessàries per a dur endavant les publicacions del IEC, que llavors eren la seva tasca més rellevant, ja que l’entitat tenia prohibit d’organitzar cap mena d’activitat pública. Una altra faceta d’Aramon va ser la continuació dels Estudis Universitaris Catalans, que, en aquella època, quan la literatura i la llengua catalanes eren quasi del tot bandejades de les universitats, acomplia una funció imprescindible.

El caràcter vital, decidit i molt actiu d’Aramon, que de vegades el duia a topar amb aquells amb qui no compartia idees o actituds, fou certament molt necessari per a poder dur endavant una feina tan vasta, conclou Massot.

Aramon s’havia d’encarregar tant de les qüestions logístiques com de les intel·lectuals de l’Institut

Home de món, intel·lectual exigent.

Albert Jané, professor i corrector de català, va conèixer Ramon Aramon l’any 1959, quan la repressió política del règim no havia començat a afluir gens ni mica. Jané assistia a les classes de català organitzades al voltant de Joan Triadú. Un dia, Aramon va aparèixer en una d’aquestes reunions. El motiu de la seva visita, diu Jané, “era que volia explicar-nos els riscos d’allò que fèiem”. Home de conviccions però també home de seny, Aramon els va explicar, a Jané i a tota la colla de futurs professors de català, que calia ser valents però no imprudents, tot i que els va assegurar, també, que podien estar relativament tranquils perquè, fins llavors, no s’havia esdevingut mai res de greu. Segons Jané, l’actitud d’Aramon queda definida en una frase que Triadú solia repetir amb insistència: “Cal encoratjar els tímids i moderar els audaços.”

Per a Albert Jané, personalment, Aramon era un home *charmant*, un home de món “que, a banda de la seva dimensió de gran intel·lectual, tenia també una dimensió social, que feia que, en el tracte personal, fos molt obert i cordial”. Si de vegades podia resultar una mica dur, o bé massa exigent, era perquè estava molt preocupat a mantenir el prestigi del IEC. En certa manera patia, segons que explica Jané, “perquè els joves que hi ingressàvem no teníem una formació prou sòlida”. És a dir: si Aramon tenia una certa fama d’ésser un home que ho volia tenir tot perfectament en ordre i control, no era per cap mena de vanitat personal, segons diu Jané, ni per cap excés de zel ni de personalisme, sinó perquè no volia que el nivell del IEC decaigués.

Com si no passés res (quan tot passava).

Per a Joan Martí, actual president de la Secció Filològica del IEC, els aspectes destacables de la tasca de Ramon Aramon com a filòleg són moltes i diverses. “Cal remarcar”, diu Martí, “la importància que tingué la direcció de la revista *Estudis Romànics*, que s’arribà a convertir en un referent per a la romanística internacional”. A més, la revista tenia una altra utilitat: era la prova fefaent que, fins i tot en unes circumstàncies tan adverses com les del franquisme, el IEC persistia. Una altra feina molt rellevant d’Aramon fou la segona edició que va preparar, l’any 1954, del Diccionari Pompeu Fabra, una segona edició que, si bé fou inevitablement censurada, representava la continuïtat històrica, evitava que l’obra de Fabra es convertís en una simple relíquia.

Martí també assenyala que Aramon fou “un filòleg en el sentit més ple de la paraula”, i en destaca les qualitats com a editor de textos. Una altra de les tasques de primer ordre que va desenvolupar fou la de principal assessor lingüístic de la Gran Enciclopèdia Catalana.

En l’aspecte més purament personal, Martí, que el va tenir de professor oficiós, defineix Aramon com “un home molt de tertúlia, que per culpa de les circumstàncies de l’època vivia en un aïllament amarg, la qual cosa feia que es prenguéss les reunions i trobades amb gent més jove que ell com una teràpia contra el fet de no haver pogut exercir mai de professor”. Aramon, diu Martí, era un home molt pacient, que durant molt temps ho va suportar tot en canvi de res. I que, si va ser capaç de treballar tant, amb tant rigor i tanta diligència, fou gràcies a una actitud, deliberada, que el duia a comportar-se “com si no passés res, encara que era perfectament conscient de tot allò que passava.”

Pere Antoni Pons

El caràcter vital, decidit i molt actiu d’Aramon fou molt necessari per a poder dur a terme una feina tan vasta